

Okul Öncesi Eğitim, "Anaokulu Mimarisi" Oluşumu ve Tarihsel Gelişim Süreci

Preschool Education, Formation and Historical Development
Process of "Kindergarten Architecture"

Öğr.Gör.Dr. Meryem Yalçın

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü
myalcin@etu.edu.tr

Öz: Okul öncesi eğitim, çocukların toplumsal yaşamda sağlıklı bireyler olarak rol alabilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve bakış açısını elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım eden sistemli ve planlı bir süreçtir. Okul öncesi eğitim yapılarının, "Mimarisi"nin tarihsel sürecini konu eden çalışmalar, pedagojik incelemelere göre oldukça kısıtlıdır. Doğayla uyumlu, okulöncesi eğitim yapılarının, mekansal özelliklerinin ideal koşullarda çocukların hizmetine sunulması, bahsi geçen kavramsal öğelerin, alt bileşenlerin; mekan kurgusuna yön veren kuramsal, pedagojik öğelerin ve sosyal olguların günümüze kaynak teşkil etmesi açısından ele alınmıştır. Bu kapsamda çalışma, anaokulu mimarisinin oluşumunda öne çıkan ve/veya okul öncesi eğitim teorisyenleri, mimarları ve tarihsel olaylar/dönemler olmak üzere başlıklar altında kavramsal, fonksiyonel ve biçimsel yansımalarının etkisi ve gelişimi açısından irdelenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Anaokulu Mimarisi, Tarihsel Süreç, Mekansal Gelişim, Okul Öncesi Eğitim.

Abstract: Preschool education is a systematic and planned process enabling children to be healthy individuals by providing necessary knowledge, skills and perspectives and accomplishment of improvement in their role of social development. In comparison with the pedagogical reviews, studies regarding the subject of historical process of Pre-school "architecture" are very limited. Therefore, conceptual elements and sub-components, shaping the typology of theoretical, pedagogical, and social elements creating children ideal spatial characteristics in the preschool education structures that constitute a resource in terms of the present cases are discussed. In this context this study, kindergarten architecture prominent in the formation and / or pre-school education theorists, architects and

historical events / periods under headings including conceptual, functional and formal implications are examined in terms of impact and development.

Keywords: *Preschool Architecture, Historical Process, Spatial Development, Preschool Education.*

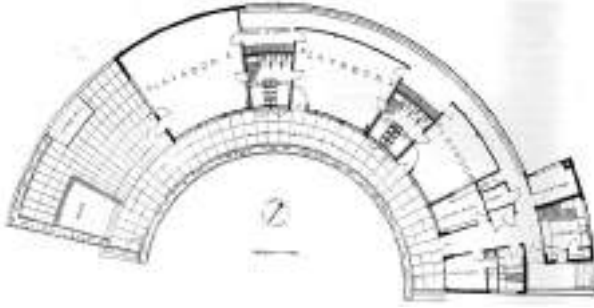
1. GİRİŞ

1.1 Tanımlar

Okulun metaforik bir bahçe olması kavramından kaynak alan "Kindergarten", "Çocuk Bahçesi" terimi çocukların gelişen bitkiler gibi olduğuna yönelik düşünceye atıf yapmaktadır. Ne var ki; bu başka analogileri de anımsatmaktadır. Örneğin, Âdem ve Havva'nın Cennet Bahçesi'ndeki masumiyetleri ve küçük çocuğun doğa fenomeninin saf ruhuyla olan akra-balığı gibi ifadeleri çağrıştırmaktadır. Aslında küçük çocukları mekanik eğitim yerine oyun aktivitelerine teşvik eden ilk kişi olan İskoç eğitimci David Stow (1793-1864), bu analogiye "1828 Glasgow çocuk okulu: 'Çocuk bahçesi Cennet'in bir bahçesidir" (Cole, 1965, s. 338), isimli çalışmasında yer vermiştir. Terimin fikir babası olarak kabul gören Stow'un çağdaşı Fredrich Froebel, anaokullarının dünyadaki farklı çevrelerin olumlu yönlerini yansıtan mikro ölçekli bir örneği olması gerektiğine inanmıştır. Ona göre, çocuklar tomurcuk veren leylaklar gibi soğuk kış aylarında korunup kollanmak için bir seranın tropikal ılımanlığında muhafaza edilmelidir. Okul öncesi eğitimin öncülerinden Britanyalı Sosyolog Margaret Mc-Millan ideal anaokulu ortamını 1928'de "çocuklardan müteşekkil bir bahçe şehir" şeklinde tanımlamıştır.

Çocuklar için okul olacak büyük ve sağlam bir yapı fikrinden uzun zaman önce vazgeçilmiştir. Böyle bir fikre bağlı kalmak mağara yaşantısından kaçarak kendini büyük bir hapishanede yaşamaya mahkûm etmek gibi bir etki yaratmıştır. Yarının okulu çocukların oluşturduğu bir bahçe şehir olacaktır; yani pek çok barınağın bulunduğu bir yer, tek bir topluluk altında kurulmuş fakat her bir birimin belli yaştaki ya da yaşamın belli dönemindeki çocukların ihtiyaçlarına uygun olarak, özellikle düzenlendiği küçük okullardan oluşan bir kasaba denilebilir. Her bir barınak küçük bir okul görevi görecek, aynı zamanda belli yaştaki çocukların ya da gelişim aşamasındakilerin gereksinimlerine cevap verecek müstakil bir birim ya da okul-ev; kendi başkanlığı, banyoları kendine ait donanımı ve okul günleri olacaktır (Dudek, 2000, s. 8).

Bu eğitimin içinde yer aldığı bağlam ya da çevre ve yetişkinlerin bunu çocuklar için yapılandırma ve tanımlama biçimi çocukların, üzerine kendi zaman ve mekân teorilerini inşa edecekleri bir yapı iskelesi ya da bir çerçeve görevi görmektedir. Daha açık bir ifadeyle; ışık renk, doku ve ses yönünden zengin, çocukları zorlayan, canlandıran, aidiyet ve güven duyguları bağlamında sakin, samimi alanlar sunmalıdır. Ayrıca, grup aktiviteleri için daha topluma açık ve sosyal uzam sağlayacak kadar zengin bir duyuşal çevre; hareket özgürlüğü ve fiziksel gözü pekliği karşılayacak heyecan uyandıran bir dış mekân ve tüm bunların bir anaokulu ortamında çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tasarlanmaktadır. Görülen, dokunulan ve deneyimleyen özellikleri, okul öncesi çocuğunun öğrenimindeki temel kanallar olarak algılanmaktadır. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. Ancak anaokulu ortamındaki çocuğun uyanışına ilişkin romantik fikirler yerlerini, öğrenimleri ve gelişimleriyle ilgili daha karmaşık teorilere bırakmaktadır (Bozdayı, 1988, s. 38).

Görsel 1. Maxwell Fry ve Elizabeth Denby, (1937) Kensal House, Kuzaybatı Londra, İngiltere. M.Dudek. Kindergarten Architecture: Space for the Imagination. (36). London: Spon Press. (2000).

Başka bir deyişle; çocuksu algılar 20. yüzyıl boyunca sanatçılar, mimarlar ve tasarımcılar için özellikli bir ilham kaynağı olmuştur. Paul Klee ve Frank Lloyd Wright gibi yaratıcı öncülerin işlerinde çocukluk ve pek çok farklı düzeyde 'yaratma güdüsü' ne dayalı bağlantılar var gibi görünmektedir. Çocukluğun imgelerini ve gerilimlerini hatırlayabilmek, çocuklar için uygun bir mimariyi anlamak bakımından önemli olmuştur. Özellikle 1930'lar ve 40'lar da etkili pek çok mimar anaokulları tasarlamış ya da projelerine çocuklara özel mekânlar dâhil etmişlerdir. Erno Goldfinger, Maxwelll Fry, Leslie Martin ve Le Corbusier gibi isimler çocuklara özgü bir mekânda radikal bir yaklaşımın, kendi mimari kaygılarına nasıl bir vurgu sağlayabildiğini göstermişlerdir (Dudek, 2000, s. 24), (Oğuzkan, Oral, 1987).

Bu çalışmada; okul öncesi eğitim yapılarının mekânsal oluşumunda ve gelişiminde etkin olan eğitimci ve mimarlar bir başlık altında; etkin olan tarihsel dönemler ayrı bir başlık altında incelenmektedir. Edinilen bilgiler ışığında dönemler itibariyle sosyo-kültürel faktörlerin fiziksel yansımaları güncel çıkarımlar yapılmasını sağlamaktadır.

2. Anaokulu Mimarisinin Öncüleri ve Tarihçesi

Margaret McMillan, Maria Montessori, Rousseau ve Laugier, Frank Llyod Wright, Steiner; eğitim felsefesi ile anaokulu mimarisinin temellerinin oluşumunda etkin öncüler; eğitimci, mimarlar mekansal bağlamda etkin okul öncesi yapıtları ve düşünceleri ile günümüze ışık tutmaktadır.

2.1. Margaret McMillan

Birleşik Krallık'ta anaokulu eğitimi konusunda öncü isimlerden olan Margaret McMillan küçük çocukların, özellikle kendisinin de çalıştığı gecekondu mahallelerinden gelenlerin kendilerini, kısıtlayıcı ve boğucu çevrelerinden kurtarmak için her şeyin ötesinde bir dış mekâna ihtiyaç duyduklarını ileri sürmüştür. McMillan'a göre anaokulu, küçük çocukların içerisinde özgürce dolaşip oynayabilecekleri, kendi başlarına ya da diğerleriyle birlikte faaliyetlerde bulunabilecekleri ve tabiatın güzelliklerini tadabilecekleri bir bahçesi olan basit bir binadan ibarettir (Görsel 2). Ayrıca McMillan'ın yeni endüstrileşen kentlerde kaotik şartlar altında yetişen çocukların duygusal olarak kırılğan, fiziksel olarak yeterince gelişmemiş oldukları ve çevre ihtiyacı duydukları yönündeki görüşü yaygın olarak paylaşılmaktadır. Bu durum, 19. yüzyılda erken anaokulu tasarımlarına ilişkin tartışmalar zincirinin önemli bir halkasını oluşturmaktadır (Oktay ve diğ., 2010, s. 117), (Gür ve diğ., 2002, s. 6).

Anaokulu mimari tasarımında iç–dış mekân boyutunun bir tema haline gelmesi ile birlikte, çocukların bina içindeki yarı-özel alanları kendilerini güvende hissedebilecekleri biçimde, 'yaban hayat'ı temsil eden bahçe ise, kendilerini daha maceracı hissedebilecekleri ve onlara özgürlük sunabilecek nitelikte biçimlenmelidir. Robert Owen, Froebel ve Montessori gibi erken dönem anaokulu teorisyenleri çocukların doğrudan deneyim yoluyla ne kadar çok şey öğrendiklerini keşfetmişlerdir. Örneğin; Robert Owen'ın anaokulu öğretmeninin küçük bir timsah alıp canlı şeyleri nasıl tutmak gerektiğini ve bu şekilde açıklamaya ve çocukları hayvanlar âlemiyle doğrudan temas ettirmeye dahi yetkisi bulunmaktadır. Bu teori küçük çocukların düşünsel olanın aksine, somut deneyimler yoluyla nesnelere/olayları algıladıklarına ilişkin bir farkındalıktır. Ayrıca bu teoriye göre, çocuklar ikinci derece türev denkleminin sınıf ortamında anlatılmasından ziyade öncelikle bir topun nasıl yakalanması gerektiğini deneyimle kavrayabilmelidir (Ryerson, 1961, s. 302-323). İlk eğitim teorisyenleri olan Froebel ve Montessori'nin vurgulamak istedikleri nokta; işlem/kavram öncesi algıyı teşvik etmek amacıyla özel oyuncakların oluşturulması gerektiğidir.

2.2. Maria Montessori

Montessori metodu 20. yüzyılda uygulanan okul öncesi eğitim yöntemleri arasında o kadar yaygınlık kazanmıştır ki, eğitim tarihinde önemli bir yer kazanmıştır. Montessori 40 yıl boyunca Avrupa, Hindistan ve ABD'de dolaşarak dersler ve bildiriler sunmuş ve formasyon programları yürütmüştür. 1922'de İtalya'da Eğitim Teftiş Dairesi Başkanlığına getirilmiş, 1934'te faşist yönetimin iktidar olmasının ardından buradan ayrılmıştır. İspanya ve Seylan'da yaşadıkdan sonra Hollanda'ya taşınmış ve burada 1952'de yaşamını yitirmiştir. 1921 yılında Londra'da verilen formasyon programından öğrencisi Avusturyalı Lili Roubiczek, Viyana'da imkânları kısıtlı çocuklar için yoksulluğun giderilmesine çalışmaya karar verdi. Geçmiş dönemden, biri mimar iki diğer öğrenci ile birlikte bir Montessori okulu teşkil etmek üzere aidat toplamaya başlamakla birlikte İngiltere'den de finansal destek sağlayarak Viyana varoşlarında 'Haus der Kinder in Favoriten'ı açmışlardır (David, 1991, s. 93-94), (Mills, 1978, s. 286-287).

Görsel 2. Montessori okulunda günlük yaşam eksersizi,1908 (<http://www.thearchitectureofearlychildhood.com>).

Başlangıçta ona yardım eden 16-18 yaşları arasında beş kadından oluşan ve kendilerine 'Arbeits Gemeinschaft' diyen bir çalışma grubudur. Hayat zor; gıda, giyecek ve benzin mobilya ve diğer donanımlar gibi zor bulunur ve pahalıdır. Haus der Kinder, 1922 yazında, yaşları 2 ila 4 arasında değişen 25 çocuğun okula kaydedilmesiyle çalışmaya başlamıştır. "Yetersiz giyimli ve yetersiz beslenmiş bazıları kesinlikle isyankâr bazıları neşesiz ve kayıtsız çocuklar sabah saat altıda kışın ayazında donmuş halde gelip akşam altıya kadar anneleri onları alana kadar kalmışlardır. Bu çocuk grubu sakinleşir, çalışmaya/oyuna başlar, öğrenmeye ve söz dinlemeye heveslidir (Mills, 1978, s. 286-287). Burası türü için bir model oluşturmuş, 1920'lerin başından 30'ların sonlarına kadar çalışmıştır.

Pestalozzi ve özgürlük okulu, Froebel'in erken dönem çocuk bakımına yönelik 'Kindergarten'ı, Seguin'in ve Itard'ın zekâ geriliği olanlara yönelik eğitim metodu, bunların tümü Maria Montessori'nin eğitim pratiğinde sentezlenmiştir. Froebel'in listesinde gizli yer alan bir biçimde tekrarlayan ve mistik yönleri olan işler Montessori'nin kendi geliştirdiği ayakları daha yere basan stilinde rasyonelleştirilen mefhumların belirtileridir.

2.3. Rousseau ve Laugier

Rousseau ve Laugier'e göre mimari ilkeler doğanın süreçlerinin imitasyonudur. Rousseau'nun bir şefaath ortamı tahayyül etmesi gibi Laugier tüm olası mimari biçimlerinin kökeni olarak ilkel bir baraka önermektedir. 18. yüzyılda, Fransız Aydınlanmasının sonlarına doğru Jean- Jacques Rousseau (1712-78) ve Marc-Antoine Laugier (1713-69) benzer kavramlar geliştirirler. Doğal bir varlık olarak insanın ve habitatının restorasyonu fikrine yönelmişlerdir. 1750'lerde Rousseau ilkel yerlileri doğal insan olarak; çağdaş insandan daha yüksek, daha doğal bir varlık düzleminde soylu ve muhteşem bir yaratık olarak tasvir ederken Laugier'nin habitatı, ilkel barakası, tanımlayıcı öncellerin aksine, tarih öncesi mağara gibi bir yapı imgesinin devamı niteliğinde değil ağaçlardan ve dallardan oluşan hafif bir yapıdır (Boyer, 1991, s. 16).

Buckminster Fuller ve Frank Lloyd Wright, Le Corbusier ve Kandinsky, hepsi Froebel metoduyla yetişmiştir. Bauhaus programı bunu açıkça ortaya koymuştur. Johannes Itten (1888-1967) ressam olmadan önce Berne’de Froebel ilkokul öğretmenliği eğitimi almış; 1916’da, Viyana’da, çocuk sanat tekniklerini geliştirerek ve uyarlayarak yetişkin sanat öğrencilerinin eğitimi için uygulamaya koyduğu özel bir sanat okulu kurmuştur. Entelektüelin aksine içgüdüsel olanı (ya da çocuksu olanı) otomatizm, gözü kapalı çizim, ritmik çizim hareketleri gibi tekniklerle dışarı çıkartmanın temel yolları mefhumu modern sanata mistik bir yaklaşım getirmiştir. Itten, 1919’da, sanatta temel geometrik biçimlerin radikal gelişimine muhtemelen burada önyak olduğu Weimar Bauhaus’ta hoca olmadan önce Viyana’nın ilk soyut ressamı sıfatını kazanmıştır (Gür ve diğ., 2002, s. 11-13), (Dudek, 2000, s. 52).

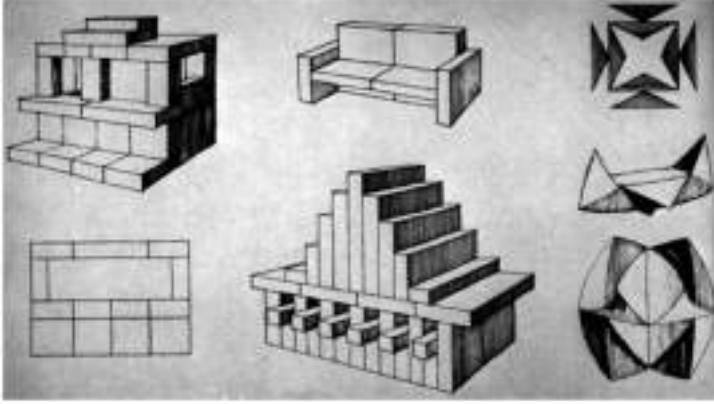
2.4. Frank Llyod Wright

Çalışma kapsamında en kapsamlı incelenen ve alıntılanan mimar, çocukluk deneyimlerinden ilham alması bakımından Frank Llyod Wright önemli bulunmuştur. Wright, Froebel’in ‘armağanlarının’ önemini pek çok kez vurgulamış ve kendi düşünüş biçiminin bu deneyimlerden yola çıkarak gelişerek özgün, modern ve organik bir mimari yaratmasını sağladığını anlatmıştır. Kismen Froebel’den kaynaklanan 20. yüzyılın modern mimari form ve hacmine ilişkin ilk adımların atılmasının yolunu açmada onun görüşünün hayati olduğu ileri sürülebilir.

Frank Llyod Wright, Philadelphia, Centennial’da geziyle geçen bir günün sonunda anne bir keşifte bulunmuştur ve konuya ilgi duymuştur. Eve gelir gelmez Boston’a, Milton Bradley’e gitmek için sabırsızlanmaya başlamıştır. “Çocuk Bahçesi” Sergi Salonunda ‘Armağanlar’ı görmüştür. Parlak ve mat, oldukça yumuşak parlak renkli kâğıttan şeritlerin ardından bu rahatlatıcı damalı renk kombinasyonlarının geometrik yan hikâyeleri belirlemiştir. Börülce ve küçük çubuklarla oluşturulacak yapısal şekiller: narin inşaatlar, bezelye tanecikleriyle vurgulanan ek yerleri. Pürüzsüz, biçimli akçaağaç blokları parmakları asla terk etmeyecek bir hissin inşasına, formun hissiyata dönüşmesine çalışmıştır. Kutunun üzerinde bir direk seti yerleşik ki bunun üzerine akçaağaçtan küpler, küreler ve üçgenler asılıyor, ikincil formların keşfedilmesi için bunları döndürmektedir. Ardından kare, üçgen ve düz çizgiyi yeni bir mimari biçimin bileşenleri olarak ele almaktadır. Bu fikirlerin ilk olarak 1913’te Chicago, Midway Gardens dinlence binası tasarımında geliştirdiği öne sürülmektedir. Bu düşünce kritik bir döneme rast gelmiştir: Art Nouveau’nun son demleridir ve Avrupa’da mimarlar ile sanatçılar yeni soyut biçimlerle deneyler yapmaktadır. Geçen 40 yılda bu çocuk bahçesi fikirleri ile Frank Lloyd Wright’ın mimarlığının gelişimi arasındaki bağlantıyı inceleyen pek çok farklı araştırma yürütülmüştür.

Grant C. Manson, anaokulu binası blok inşası ve Wright’ın inşa edilmiş bazı projeleri arasındaki bağlantıya dikkat çeken ilk yazardır. Örneğin, Froebel kitapçığından alınarak Froebel bloklarından yapılan çiftlik avlusu örüntüsünü Wright’ın Tokyo’daki Imperial Hotel’in (1916 - 22) biçimiyle ilişkilendirmiştir. Tezinin ana düşüncesi Wright’ın, Froebel oyuncaklarını manipüle etmesine ve bunların bitmiş binalarının dış formları ile ilişkisine dayalıdır. Manson,

Wright'ın ilk tasarımlarının, Froebel inşa bloklarıyla edinilmiş belirli bir anaokulu deneyimi aracılığıyla çocukluğunda kazanılmış bir düşünce biçimi ortaya koyduğuna inanmaktadır (Dudek, 2000, s. 54).

Görsel 3. Frank Lloyd Wright'a ilham veren inşa blokları (<http://www.religio.de/froebel/fsteine.html>).

2.5. Steiner

Steiner'e göre iç mekânlar dik açının kısıtlarının dışında ferah boşluklar olmalıdır. Bunun, küçük çocukların içinde doğaya uygun olarak yaşayıp büyüyebilecekleri uygun ortam olduğuna inanmaktadır.

Öncelikle Froebel gibi Steiner da, anaokulu çocuklarının biçimsel eğitimle meşgul edilmeleri yerine oyun oynamaları gerektiğini düşünmektedir. Böylece ruhsal, entelektüel ve fiziksel kuvvetlerinin tümü engellenmeksizin su yüzüne çıkabilecektir. Ne var ki, Steiner buna bir eklemeye yapmış ve bu uyanışın doğal dünya ile uyum içinde olmasını gerektiğini ifade etmiştir. Erken çocukluk döneminin psikolojik gereksinimleri ile uyuşacak bir mimari teori geliştirmede Froebel'den daha ileriye gitmiştir (Görsel 1). Yarattığı etki mimari ve okul öncesi eğitim arasında güçlü bir sentez oluşmasını sağlamıştır ki ardılları sonraki dönemlerde bu teoriye okul öncesi eğitim yapılarında geniş söz hakkı tanımıştır. Bu, geçen 40 yıl içinde pedagoji ve mimari kavuşmasının en açık manifestosu olma özelliğini sürdürmüştür.

Öte yandan 'biçimin metamorfozu' Steiner'in yontu ve mimarisinde tanımlanan ve beylik bir mimari terim halini alan bir fikir ve/veya bir özelliktir. Kenneth Bayes'e göre bu fikir, Goethe'nin, 'ruhani arketipin dünyevi imgesi' şeklindeki bitki tanımından kaynaklanmaktadır. "Tomurcuklanan ve filizlenen bitkinin arketipi ardışık biçimsel metamorfozlar geçirerek kendini cisimleştirir ve son ifadesine kavuşur", buna bağlı olarak da metamorfoz terimi ortaya çıkmıştır. Steiner'in düşüncesi, bir inorganik biçimin bir diğerine bir sistem yaratmak adına sırayla eklenmesinin büyüme imgesine benzediği, yani tamamlanmamış (dolayısıyla dinamik) ve doğal olduğu şeklindedir. Bu tarzı, 1950'lerden bu yana bazı antroposofik

mimarlar ve eğitimciler açısından uygun kılan bu ruhani metamorfoz duygusu, anaokulu çocuğunun içinden geçtiği bir süreçler bütünü algısıdır.

Görsel 4. Steiner'in ilk tasarladığı Goetheanum bina modeli, 1912 (<http://www.thearchitectureofearlychildhood.com>).

Steiner müfredatında anaokulu dönemindeki çocuklara formal direktifler verilmemektedir. Steiner verdiği bir dizi dersin ilkinde “okul öncesi eğitim yılları, çocuğun eğitimindeki en önemli dönemlerdir” demiştir (Steiner, 1975, s. 8). Steiner’in çocuk bahçesine atfettiği önemin, 1923'te İngiltere'ye yaptığı bir gezi sırasında Margaret McMillan'ın Deptford'daki okuluna yaptığı bir ziyaret ertesinde belirttiği yönünde genel bir kanı vardır. (Bowen, 1981, s. 557-558).

Bahsedildiği gibi okul öncesi eğitim fikrinin temelleri çok eski çağlara kadar uzanmaktadır. Ancak, kurumsallaşmasının kökeni 19. yüzyıla, yaygınlaşması ise 20. yüzyılın ikinci yarısından sonraya rastlamaktadır. Özellikle 1800'lü yıllardaki endüstri devriminin, ekonomik etkileri yanında sosyal etkileri de olmuş, anne ve babaların endüstride çalışması sonucunda çekirdek aile de parçalanmış, bu yüzden çocuklar korumasız ve bakımsız kalmışlardır. Okul öncesi eğitimin şekillenmesinde İngiltere'den Owen, İtalya'dan Maria Montessori gibi bilim insanları ve eğitimcilerin büyük rolü olmuştur. Kuşkusuz okul öncesi eğitim denildiğinde de akla hemen Fröbel gelmektedir. Onun düşünceleri ve ilkeleri doğrutusunda okul öncesi eğitim, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Bu döneme kadar erken çocukluk dönemi eğitime yönelik düşünürlerin eğitim teorilerini yansıtan yapılara fazla rastlanmamaktadır. Modernizm ile birlikte eğitim-mekân ilişkisi ve dünyadaki sosyo-kültürel olayların etkileri okul öncesi eğitim mekânlarının oluşumunda görülmektedir. Bu nedenle söz geçiren etkileşimler tarihsel akım, yenilik, olaylar vs.. gibi başlıklar altında incelenmiştir (Dudek, 2000, s. 42).

3. Kavram ve Tarihçe

3.1. Modernizm

Erken çocukluk dönemi eğitiminin tarihçesi oldukça eski ve karmaşıktır. O döneme kadar tartışılan tüm öğretiler ilk ve en tanınmış eğitimcilerin iddialarıdır. 20. yy'da genel eğitimdeki gelişmeler arasında ilk olarak en radikal okul öncesi eğitim sistemleri "çocuk-merkezli eğitim" veya "açık eğitim" olmuştur. Bu eğitim sistemlerinden bazı örnekler okul öncesi eğitim binalarında yansıtılmıştır (Cole, 1965, s. 338).

Fikir ayrılıkları olmasına rağmen, okul öncesi eğitimin başlangıcı 17. yy olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde Comenius, organize çocuk bakımından söz etmeye başlamıştır. 18.yy'da Rousseau Paris'te devrim öncesi tutucu eğitim sistemine karşı çıkmış sosyal hayatın yararlarını vurgulamıştır. Fakat bu tip eğitim sistemlerinin yansımalarının getirdiği 'mimari' anlamdaki kentsel gelişmeler 1920-30'lara kadar görülmemiştir. Ancak, o tarihlerden itibaren nispeten daha az simgesel anlamda anaokulu mimarlığı görülmüştür (Dudek, 2000, s. 33).

1930'larda az sayıda nitelikli ve modern okul öncesi yapılar olmuşsa da, ekonomik nedenlerden dolayı halkın çoğunun niteliksiz ve hazır yapılarda ikamet etmesi, dönemin tipik okul öncesi yapısı olacak sayıda ve karakterde örnekler ortaya çıkmamıştır. Buna rağmen, erken pedagojik gereksinimler, modern ve organik formlar okul öncesi eğitim mimarisini hareketlendirmiştir. Bu fikirler doğrultusunda ortaya çıkan nitelikli projeler (uygulanan ve uygulanmayan) onları takip edenler, sadece okul öncesi eğitim yapılarındaki değil, tüm eğitim binalarındaki gelişmelerin de öncüsü olmuştur (Dudek, 2000, s. 35).

3.2. Orta - Çalışan Sınıf Ayırımı

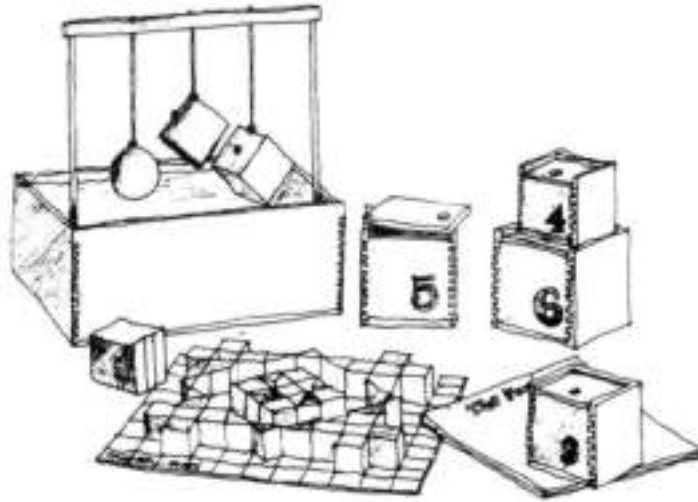
1805 yılında Yverdon'da Johann Heinrich Pestalozzi ilk çocuk eğitim kurumunu kurmuştur. Aslında, bu yapılar erken çocukluk dönemi için tasarlanmış olmasa da okul öncesi eğitim mekânlarının oluşum kriterleri esas alınmıştır. Yverdon'dan sonra 1905'te Robert Owen, New Lenark, İskoçya'da yörenin endüstriyel gereksinimlerini de göz önünde tutarak ilk çocuk bakım merkezini kurmuştur. Şu sebeple; altı yaşını geçmiş tüm çocuklar ebeveynlerinin yanında pamuk değirmenlerinde çalışmaktadır (Oktay ve diğ., 2010, s. 121), (Oğuzkan, ve diğ., 1987).

Owen'in yapıları küçük çocukları kapsadığı için anaokulu olarak adlandırılmıştır. Hemşirelerin görev aldığı kurumlarda keyifli, sağlıklı, kısmen ölçeksiz çevreler oluşturulmuştur. Fakat bu yapıların pedagojik içeriği yetersiz kalmıştır (Dudek, 2000, s. 57).

Görsel 5. Pestalozzi çocuklara matematik öğretirken, 1803.

M.Dudek. Kindergarten Architecture: Space for the Imagination. (56). London: Spon Press. (2000).

Görsel 6. Froebel'in yapı blokları ve geometrik şekillerden oluşan eğitim araçlarıdır.

M.Dudek. Kindergarten Architecture: Space for the Imagination. (56). London: Spon Press. (2000).

19. yy'ın sonunda ve 20. yy başlarında eğitim faaliyetleri ulusal sınırlar içinde gelişen bir olgu olarak görülse de Friedrich Fröbel mistik eğitim felsefelerinden yola çıkarak Almanya, İngiltere, Japonya ve Amerika'da bakım ücretini ödeyebilen orta sınıf aileler için ilk özel anaokulları ortaya çıkmıştır. Çocuk bakımı ve eğitimi ile ilgili mekânların oluşumunu destekleyen ilk etkileşimler Fröbel'in liberal felsefesinden yola çıkmıştır (Dudek, 2000, s. 54). İngiltere'deki ilk okulöncesi eğitim mekânları 1871 yılında Fröbel akımının öncülerinde William Mather, Salford'ta kurmuştur. Bir yıl sonra imtiyazlı çalışan sınıfının 3-6 yaşındaki

çocukları için ücretsiz anaokulu kurmuştur. Anaokullarında o dönemde finansal sıkıntılar yaşansa da İngiltere’de ve Amerika’da kreşlerin kurulmasına öncülük etmiştir.

Amerika’da anaokullarının kurulmasına öncülük eden büyük ölçüde Fröbel fikirleri olmuştur. Şöyle ki, Ronge kız kardeşler, 1851’de ilk olarak Fröbel akımından etkilenerek Tavistock Place, Londra’da kurmuşlardır. Daha sonra bu akımın etkisi Watertown, Winsconsin, 1856’da Amerika’da ilk açılan anaokulunda görülmüştür. Fröbel prensiplerinin etkili olduğu diğer ilk örnekler ise 1872’de kurulan Mme Kraus Boelte’s Boston ve 1873’te kurulan Suzan Elizabeth Blow’s St. Louis, Missouri anaokullarıdır. Bu mekânlar eğitime yönelik mimari açıdan üstünde durulmamış yapılardır (Dudek, 2000, s. 57).

Fröbel akımını takiben Amerika’da, çocuk davranışları üzerinde çalışma yapan teoristler arasında Granville Stanley Hall ve John Dewey daha az pedagoji üstünde durmuşlardır. 19.yy’ın sonunda genç kadınların endüstriyel işlerde çalışması çocukların ihmal edilmesine yol açmıştır. Bunun üzerine 1897’de Anaokulları Birliği New York’ta hayırseverler tarafından desteklenen 96 günlük şehir anaokulları kurulmuştur. Benzer kuruluşlar diğer gelişmiş endüstri merkezlerinde de kurulmuştur (Oktay ve diğ., 2010, s. 120).

Görsel 7. Çocuklar masada Froebel’in ‘gifts’ denilen oyuncakları ile oynuyorlar, The Centennial World Fair, Amerika (<http://www.thearchitectureofearlychildhood.com>).

Almanya’da Fröbel’in devrimci fikirleri sayesinde 1840’tan sonra birçok okul öncesi eğitim kurumları açılmıştır. 1848’de anaokulları eğitimin ilk aşamasına uyumlu sistemler öğrenen konferanslarında genişçe tartışılmıştır. Bu fikirler Prusya’nın eğitimle ilgili tutumunu düzenleme esnasında kaybolmuştur. Fakat yüzyılın sonunda tekrar ortaya çıkmıştır ve açık hava anaokulları açılmıştır. Örneğin; Berlin’e yakın Charlottenburg 1904 (Oğuzkan ve diğ., 1987, s. 130).

Eğitim kurulunun raporunun ardından 1908’de Londra’da birçok anaokulu kurulmuştur. Bunlar genellikle yoksul kamusal grupların ve bölgesel çocuk sağlık merkezlerinin işbirliği ile oluşmuştur. İmtiyazlı çocuklar için ilk geniş ölçekli açık hava anaokulu güney Londra’da Deptford’ta, kısmen Rachel ve Margeret McMilan kardeşlerin fikirlerinden etkilenerek 1913’te faaliyete geçmiştir. Rachel ve Margeret McMilan kardeşler Fröbel’in metafizik

teorilerinden çok, çocukların temel ihtiyaçları olan temiz hava ve fiziksel oyun ihtiyacını karşılamak gibi pragmatik bir yaklaşım sergilemişlerdir (Dudek, 2000, s. 79).

Bu yaklaşım halen okul öncesi eğitimde yaygın olan tanımların temellerini oluşturmaktadır. Froebel'in söyleminde akılcı, romantik felsefe, orta sınıf liberalleri çocuklarının eğitiminin gelişmesi, sosyalleşme ve bütünsel doğa felsefesine olan ihtiyacını savunmaktadır. Bunlara tepki olarak (öncelikle İngiltere'de) yeni endüstrileşmiş şehirlerde yoksul çevreler tarafından daha pragmatik, çocukların sağlığını ön planda tutan yurt/hastane formatındaki yerlere ihtiyaç duymuşlardır (Day ve diğ., 2007, s. 23).

Orta sınıftan bu kuruluşlara öncülük eden gruplar çalışan-sınıfın çocuklarına destek olmak istemelerine rağmen, okul öncesi eğitime finansal destek verilmemesi yüzünden mümkün olamamıştır. Çalışan sınıf için okul öncesi eğitim daha hazır veya yıpranmış binalarda yer almıştır. Roma'da 20. yy. başlarında okul öncesi eğitim Margaret McMillan ve Maria Montessori gibi öncüler tarafından desteklenmiştir (Dudek, 2000, s. 81).

3.3. Mistikliğe Karşı Rasyonalizm

20. yy'da anaokulları üzerinde etkin olan bir başka entelektüel kuramcı da Rudolf Steiner'dir (1861-1925). Steiner zihinsel akımı kusursuz düşüncenin anlaşılabilceği bir dünya kavramı üstüne kurgulamıştır ama sadece zihinsel bilginin en üst algılanması sayesinde ulaşılabilir. Steiner bu yeteneklerin tüm duyguların uyumu, kısmen de anlamsal, organik mimari formun kullanımı sayesinde gelişebileceğine inanmaktadır. Viyana Teknik Yüksekokulu'ndaki ilk yıllarında mimari ideallerini özetleyen Goethe'ye ve binalarındaki doğa temasına hayranlık duymaya başlamıştır. Fakat ilk yanan ahşap yapıdan sonra bunun yerini plastisite ve büyüme mimari temalarını içeren kalıplaşmış beton yapılar almıştır (Dudek, 2000, s. 82).

Steiner'in tecrübeleri sonucunda, Almanya'da 1919'da Waldorf School Akımı başlamıştır. 1969 yılında Avrupa ve Amerika'da toplam 80 anaokulu ve anasınıfında 25000 çocuk eğitim almıştır. Steiner'in oldukça soyut kuramlara dayalı felsefesi ana yerleşkelere ve yerel yetkililere karşı bir duruş sergilemektedir. Dolayısıyla, 1930'da daha bilimsel bir yaklaşım adapte eden Steiner, dönemin rasyonalist anlayışına uydurmuştur. 1928'de Hannes Meyer Bauhaus'ta mimarlığın yeni başkanı 'Fonksiyon x Ekonomi = Yapı' uluslararası bir formül önermiştir. Sonuç olarak, Steiner'in organik ve romantik akımına karşılık pozitif öneri kabul görmüştür (Whitford, 1984, s. 179).

Bazı etkin eğitim çevrelerinde benzer görüşler ortaya çıkmıştır. 1929'da Cambridge Vileyeti Konsey sekreteri Henry Morris'in iddiasına göre 'insanın ve evrenin büyümlü bakış açısı' yerine eğitim, 'bilimsel, mantıklı ve insanların problemleri ile bağlantılı bir yöntem' İngiltere'de, Avrupa'da ve Amerika'da çağdaş mimari kavramının ana hedefini belirlemiştir. Fakat Morris'in profesyonel eğitimcilerin üniversitelerde verdiği eğitimin özgün çağdaş düşünceye katkıları yetersiz olması, okulöncesi mimarlığının eğitim teorilerinden ayrılmasını destekler (Bowen, 1981, s. 557-558).

Bir bakıma bu mesleklerin ayrı oluşumlar olduğunu savunan seçkinlik ilkesi görüşü bazı çevrelerde destek bulmuştur. Bu modern görüş, önceki kuramcılarının savunduğu mimarlık/ eğitim 'örtüşmesi' kuramını engellemiştir. Dolayısıyla, okul öncesinde eğitim ve mimari felsefelerinin ayırımı, Steiner'in yaklaşımında avantajlı bir konuma geçmiştir. Çünkü Steiner'in okullarında öğretmenler ve veliler sadece anaokullarının karmaşık eğitim ve mimari felsefesini değil, aynı zamanda zihinsel uyumunu da anlamak zorunda kalmışlardır. Fakat maalesef, o zaman değiştirilen Steiner'in yaklaşımı günümüzde çocuklar için mimariye ışık tutmaktadır (Dudek, 2000, s. 83).

3.4. Makine Estetiği

Amerika'da Birinci Dünya Savaşından sonra çocukların refahı için üniversitelerin çocuk gelişim merkezleri kapsamlı, özel finanse edilen faaliyetler tarafından desteklenmiştir. Avrupa'da ve daha kısıtlı olarak İngiltere'de çocuk gelişiminde psikoloji ve çevrenin şartlarının iyileştirilmesindeki etkiler birçok sosyal projede çalışılmıştır. Bu projeler özel, kamu kuruluşları veya hayırsever dini gruplar tarafından finanse edilmiştir. Bu doğrultuda kıtasal anaokulu akımı dünyada hızla yerini almıştır: Avrupa formundan ve sosyal konut projelerinden farklı olarak Viyana'da mağazalarla, kliniklerle ve yuvalarla işbirliği içinde medenileştirilmiş kapsamlı kentsel düzenlemeler yapılmıştır (Gür ve diğ., 2002, s. 36), (Oğuzkan ve diğ., 1987).

1920'li yılların ortalarından itibaren anaokulları ufak değişikliklerle hazır binalarda konumlanmıştır. 1930'larda Montessori anaokulları oldukça yaygınlaşmıştır. Bunun yanında, mevcut Waldorf anaokullarına yuvalarda eklenmesinin ardından toplumda çocuklara verilen önemin artışı yansıtan radikal, hümanist, ideal anaokulları tasarlanmak üzere modern mimarlar görevlendirilmiştir. II. Dünya savaşından önce Avrupa mimari akımının getirdiği önemli gelişmeler olmuştur; anaokullarını da içine alan yeni sosyal yapının modeli olarak ortaya çıkan öncelikli felsefe 'makine estetiğidir' (Andrew, 1987, s. 49).

Yeni malzemeler ve yenilikçi teknolojiler bu akımın temellerini oluşturmuştur. İkinci gelişme ise pragmatik barınak (evler, okullar, fabrikalar) ihtiyacıdır (Dudek, 2000, s. 80). 1920'de Dessau'da Bauhaus öğretmenleri De Stijl akımı tarafından bahsedilen iki yeniliği yaygınlaştırmak için teşvik edilmiştir. Bauhaus okul binaları ve öğretmen evleri makine estetiğini yansıtan örneklerdir. Wiesenhof Barındırma Sergisi Stuttgart'daki (1927) Walter Gropius'un iki evi seri üretim için örnek oluşturmuştur. Takip eden yıllarda bazı modern çocuk bakım merkezleri bu evlerin teknolojik prensiplerini ve sosyal yapısını örnek almışlardır (Whitford, 1984, s. 179).

Avrupa'nın Amerika'ya kadar uzanan çocuk bakım merkezlerinde 'uluslar arası stil' kavramının benimsemesinin etkileri, Almanya'da 1926 Fröbel topluluğu için çalışan ve 1937'de Amerika'ya göç etmiş Gropius Caryl, Peabody Trust'ı inşa edilmemiş bir anaokulu tasarlamıştır. Bu yapı hem mimari tarzı yüzünden hem de kütüphanesi ve sağlık merkezi olması sayesinde oluşan sosyal programı vesilesiyle önem kazanmıştır. Ayrıca, İkinci Dünya Sava-

şına kadar Amerika'da da temel prensiplerde tasarımcılara ve eğitimcilere ışık tutmuştur. Benzer şekilde İsviçre ABC grubu mimarı Karl Moser Oakland okulu için okulöncesi eğitim kampusu tasarladığında Amerika'da da etkileri görülmüştür. ABC grubu mimarları konstrüktivist akımının etkisindedir. Roth, Haefeli, Artaria, Schmidt ve Moser bu gruptan olup İsviçre modern akımını tanımlayan mimarlardır. Almanya'da ve Sovyetler Birliği'nde daha iddiasız ama makine estetiğini yansıtan örnekler ortaya çıkmıştır. 1934'te ABC dergilerinin devrinden sonra, Hans Leuzinger Zürih'te bir örnek anaokulu tasarlamıştır. Bu anaokulunda ekonomik, ahşap strüktür mobilyalar ve oyuncaklar uyum göstermektedir. Daha sonra İsviçre'deki diğer anaokullarında bu mimari etkiler görülmüştür (Dudek, 2000, s. 37).

Paris'te dönemin anaokulu projeleri şehir dışında yer almaktadır. Beaudouin ve Surennes'te Lods Fransız geleneksel, nitelikli ve lokal-finansal destekli anaokullarına kurmaya kısmen yardımcı olmuşlardır. 1930'da Fransa'da okul öncesi çocuklar maternalles ekolüne göre inşa edilen anaokullarına dâhil edilmiştir. Bunlar arasında Andre Lurcat tarafından tasarlanan Villejuif Fransa'da göze çarpan bir örnektir. Dört sınıfı ve "L" şeklinde bir yurdu olan tek katlı yapı, güvenli bir bahçeye açılmaktadır. Suresnes'teki okullar açık hava, cumba tarzı beş yönlü faaliyeti tanımlayan poligon şeklinde sıralanan sınıflar iki açık yöne ayrılmaktadır. Merkezdeki anaokulları üç yönlü bloklar halinde devam etmektedir. Ortada kapalı bir alan bulunmaktadır (Dudek, 2000 s. 38).

İngiltere'de devlet maliyesi çocuk bakım merkezlerini iyileştirmek adına daha doğru adımlar atmak üzere Londra'da okulöncesi eğitim birliği Erno Goldfinger ve Mary Crowley seri üretim için bir örnek yapı oluştururlar, Balton ve Paul şirketi ile işbirliği içinde inşa ederler (1934-38). 'Genişleyen anaokulu' olarak anılan bu okullar grid sisteminde mütevazı ama estetik yapılarıdır.

Okul öncesi eğitim mekânları ile ilgili bu girişimler 19.yy'da açık hava değerleri ile geleceğin makine yapımı imajı dönemin konu ile ilgili bakış açısını belirlemiştir. Fakat maalesef bu savaş döneminde yaşanan zorluklar oluşturulan prensiplerin uygulamaya koyulmasını engellemiştir. Savaş sonrasında bu fikirler gündeme gelmişse de üretime geçilememiştir.

Görsel 8. Genişleyen ana planı, Erno Goldfinger ve Mary Crowley, (1937). 40, 80 ve 120 çocuklu üç aşamalı öğrenci grubu barındırmıştır. Yan bölümlerde, vestiyer, tuvaletler ve idari bölümler bulunmaktadır. M.Dudek. Kindergarten Architecture: Space for the Imagination. (38). London: Spon Press. (2000).

3.5. Pre-fabrikasyon ve Savaş Sonrası Yıllar

Ekonomik ve verimli bir şekilde acil barınma ihtiyacına yönelik seri üretim kavramı Modernizm akımından önce Goldfinger Komisyonu üyelerinin görevi olmuştur. 1924'te Walter Gropius'a Bad Liebenstein'da Friedrich Froebel evini tasarlaması teklif edilmiştir. Bu program çerçevesinde bir anaokulu, çocuklar için gündüz bakım evi, eğlenme ve dinlenme evi, gençlik merkezi ve anne eğitim merkezi tasarlanmıştır. Ana bina oyun parkları, bahçeler ile çevrili sekiz bitişik cumbadan oluşmaktadır. Froebel projesi inşa edilmemiştir, fakat planı ve amaçlanan yapı tekniği standart ev ölçekli 'evden eve' anaokulu kavramını yansıtmaktadır. Bu karmaşık programın aynı zamanda günümüzdeki Avrupa çocuk bakım merkezlerinin bir örneğini oluşturduğu söylenebilir.

II. Dünya Savaşı okul öncesi eğitim mekânlarına olan ihtiyacı hızlandırmıştır: Tüm baraka, beton tabanlı alanlar, kilise holleri gibi geçici mekânlar bu amaç doğrultusunda kullanılmıştır. 1944'te İngiltere'de eğitim kanununda okul öncesi eğitim değişmez bir hüküm oluşturmuştur. Fakat savaş sonrasındaki yıllarda bu konudaki beklentiler büyük ölçüde karşılanamamıştır. Oldukça geniş prefabrik okul binaları üretilmesine rağmen bunların çok azı okul öncesi eğitim mekânı olarak kullanılmıştır (Dudek, 2000, s. 48).

Savaşın sonrasındaki ekonomi ve politika devlet maliyesinde okul öncesi eğitim için doğru ve yararlı hüküm geliştirmekte yetersiz kalmıştır. Üstelik özellikle erkek egemen toplumlarda

küçük çocukların anaokullarına gönderilmek yerine, anne bakımına ihtiyacı olduğu fikri anti-okul öncesi eğitim felsefesini desteklemiştir. Benzer yaklaşımlar ABD, Japonya ve çoğu Avrupa ülkelerinde görülmüştür. Bunlar endüstri ve endüstri sonrası dönemlerde sağlıklı ve gerekli önkoşullar olarak değerlendirilmiştir (Oğuzkan ve diğ., 1987).

4. Sonuç

Okul öncesi eğitimle ilgili düşüncelere daha ilkçağ düşünürlerinin yapıtlarında rastlanmaktadır. Sokrates ve Platon, eğitime ilgi duyan düşünürlerin başında gelmektedir. Platon (Eflatun, M.Ö 427-347) "Devlet" adlı yapıtında bireyin yetenekleri ve uyumu konusunda, erken çocukluk eğitiminin önemini belirtmiştir (Oğuzkan, Oral, 1987). Erasmus (1467-1536) ise eğitimin oyun içerisinde verilmesini ve eğitimin yedi yaşından önce başlamasını savunmuştur. 16. yüzyılda ailenin küçülmesi ile çocuklar daha fazla dikkat çekmeye başlamışlardır. Batı Avrupa'da çocuk eğitimi alanında ilk önemli değişimler 16.yüzyılda ortaya çıkmıştır. Çocukluk döneminin hiç tanınmadığı bir çağdan; hukuksal, toplumsal, eğitsel kurumlar içinde korunmaya alınan çocukluk kavramına geçişi dört yüz yıl sürmüştür. Çocukluğun kurumsallaşmasının ilk evrensel belirtisini ise ilköğrenim dönemi oluşturmaktadır (Dudek, 2000, s. 51). Bu kapsamda 'anaokulu mimarlığı' teorisyenler açısından; sınıf ortamında çocuk merkezli aktiviteler olan Pestalozzi ve Froebel yenilikçi olmaya başlamıştır. Ayrıca radikal eğitimsel fikirler ve mekânlar teşvik edilmiştir. Böylelikle anaokulu mimarisinin, kökeninin üzerinde yükseldiği görülen ve çocuğun ilkokulun pozitivist yöntemleriyle karşılaşmadan önce daha insanileşmesine çalışan bir 'anaokulu fikri'ne yönelik temel bir anlayışın etrafında biçimlendiğini söyleyebilmekteyiz.

Bir diğer önemli teori ise, Steiner'in çocuk bahçeleri ile örneklenebilecek ruhani eğitim teorisidir. Fakat bu durum, Steiner'in okul öncesi eğitim alanına yalnızca holistik bir bakışla yaklaşmaya çalışarak eğitim modelinden mimariye öncelikli bir yer vermesinden ötürü savunulduğu anlamına gelmemektedir. Belirgin bir Steiner ideolojisinden yoksun bir modern mimari de organik dışavurumculuk kadar holistik ve ruhani olabilir. Ancak, şurası açıktır ki organik felsefe, 20. yüzyılının endüstriyel kapitalizminin neden olduğu hayal kırıklığı yaygınlık kazandıkça çağdaş, genç mimarlar tarafından (hatta bir felsefe olarak gençlerin geneli tarafından) ilgi çekici bulunmaktadır (Dudek, 2000, s. 56).

Froebel'in 'Naturphilosophie' (Doğallık Felsefesi) büyük ölçüde romantik bulunarak hakir görülüp ve alaya alınmışsa da Montessori, Piaget ve diğer pek çok pragmatist düşüncenin alternatifi olan teorilerin yaygın olarak insanileştirilmesinde yetersiz kaldığı görülmektedir. İnsanın doğadan ayrı durmaya devam edebileceği, dış dünyanın insanın sömürü nesnesi olabileceği yönündeki düşünce biçimi reddedilmektedir. Bu nedenle, aynı zamanda bu yaklaşım bir dereceye kadar, çağdaş anaokulu tasarımında, pragmatik çözümlerinin kavramsal yetersizliğine karşı olmalıydı. Yeni yol şüphesiz, Robert Owens'in insanoğlunun bütünü'nün doğanın bir parçası olduğunun tanınması temeline dayalı olarak yeniden yapılandırılan 'yeni erdemli dünya' görüşünü gerçekleştirilmeye ve buna bağlı olarak gerçekten insancıl bir dünya yaratma amacıyla yeni bütüncül bir bilgi ve erdem teorisi geliştirmeye

yönelik olmuştur (Bowen, 1981, s. 557-558). Çocukluğun doğal ruhunun yansıması olarak çocuk bahçesi mimarisinde bu itki tam da günümüzde gerçekleşiyor denebilmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde ise bu yapıların gelişimi; okul öncesi eğitim yapılarında eğitim kuramları ve teorinin gereksinimlerinin yanında, söz konusu toplumu ilgilendiren olayların etkileri özellikle 20.yy'dan itibaren görülmüştür. Modern akım ile birlikte erken pedagojik gereksinimler, modern ve organik formların okul öncesi eğitim mimarisini harekettlendirmiştir. 19.yy'ın sonlarından 20.yy'ın başlarına kadar orta-çalışan sınıf ayrımı ile Friedrich Froebel mistik eğitim felsefelerinden yola çıkılarak Almanya, İngiltere, Japonya ve Amerika'da bakım ücretini ödeyebilen orta sınıf aileler için ilk özel anaokulları ortaya çıkmıştır. Rasyonalizmle birlikte gelişen pozitif düşüncenin etkisiyle okulöncesi eğitim binalarının seri üretime geçilmiştir. Birinci Dünya Savaşından sonra çocuk bakım merkezlerinde 'uluslar arası stil' kavramı benimsenmiştir. II. Dünya Savaşı ise okulöncesi eğitim mekânlarına olan ihtiyacı hızlandırmıştır: Tüm baraka, beton tabanlı alanlar, kilise holleri gibi geçici mekânların bu amaç doğrultusunda kullanılması gibi sosyal olayların okul öncesi eğitim yapılarının oluşumuna etkisi görülmüştür.

Özetlenecek olursa, bu çalışma ilkçağlardan itibaren okul öncesi eğitim mekân kurgusunun ortaya çıkışını, gelişim sürecini ve yapısal ifadelerini, kuramsal ve fiziksel olarak irdelemektedir. Bununla beraber tarih boyunca gerçekleşen sosyo-kültürel, pedagojik, ideolojik, akım, olay vs.. etkenlerin "Anaokulu Mimarisi"nin oluşumu ve gelişimi ortaya konulmaktadır. Başka bir deyişle; bu mekânların bulunduğu kültürel parametrelere özgü, çocuklar ile sosyo-kültürel olarak örtüşmesi, beklenti ve ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Okulöncesi eğitim mekânların fiziksel özelliklerini ideal koşullarda çocukların hizmetine sunmak çok önemlidir. Fakat, bahsi geçen mekanların tarihsel süreç içerisindeki olaylarla etkileşiminden de anlaşıldığı gibi, mekânı oluşturan fiziksel özellikleri bulunduğu koşullar içerisinde değerlendirip fiziksel mekânı oluşumunu etkileyen kavramsal ilişkileri doğru değerlendirmek ve kurmak gerekmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma kapsamında, geçmişten günümüze sosyal ve fiziksel olguların getirdiği koşulların okul öncesi eğitim mekânlarının oluşumunda ve gelişimindeki etkileri; bahsi geçen parametrelerin mekâna yansıma biçimi ve tasarım kurgusu içerisindeki kavramsal öğelerine bir bakış açısı getirilmektedir.

Kaynakça

Andrew, S. (1987). *Towards a Social Architecture-The Role of School Building in Post-War England*. Yale University Press: New Haven.

Altman, I., & Wohlwill, J. F. (Eds.). (1978). *Children and the environment. Human behaviour and environment: advances in theory and research*, vol. 3. New York: Plenum.

Bowen, J. (1981). *A History of Western Education*, vol. 3: The Modern West, London, Meuthuen.

- Boyer, Ernest L. (1991). *Ready to Learn: A Mandate for the Nation*, Educational Supplement.
- Bozdayı, A. Müge, (1988). *Children In The Physical Environment An Aproach To Design For Children A Day Care Center Proposal In Beytepe*, Ankara: Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.
- Cole, T. (1965). *A History of Education: New York. Holt Rinehart Twinson.*
- Day, C., & Midbjer, A. (2007). *Environment and Children: Passive lessons from the everyday environment* (1st ed.). Amsterdam, NL and London, UK: Architectural Press.
- David, T. (1993). *Educational Provision for Youngest Children: European Perspectives*, Paul Champman Publishing.
- Dudek, M. (2000). *Kindergarten Architecture: Space for the Imagination*, London: Spon Press.
- Gür, Şengül O.& Zorlu, T. (2002). *Çocuk Mekânlar*. İstanbul: Yem Yayınları.
- Mills, M., (1978). *Maria Montessori-A Biography: London*, Hamish Hamilton.
- Oğuzkan, Ş. & Oral, G.(1987). *Okulöncesi Eğitimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Oktay ve diğ. (2010). Okul Öncesi Eğitimden İlköğretime Geçiş Projesi, *Geçmişten Geleceğe Okul Öncesi Eğitim*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını.
- Piaget, J. (1960). *The Child Conception of the World*. Totowa: N.J: Littlefield Adams (Orjinal basım 1926).
- Ryerson, A. (1961). *Medical Advice on Child Rearing 1500-1900*, vol. 31.
- Steiner, R., (1975). *Understanding Young Children: Experts from Lectures by Rudolf Steiner Compiled for the Use of Kindergarten Teacher*, Stuttgart, German Edition.
- Whithford, F. (1984). *The Bauhaus*. London: Thames & Hudson.
- <http://www.religio.de/froebel/fsteine.html>. Erişim: 22.08.2013
- <http://www.thearchitectureofearlychildhood.com/2011/05/historical-overview-of-early-childhood.html>. Erişim: 15.08.2013

